

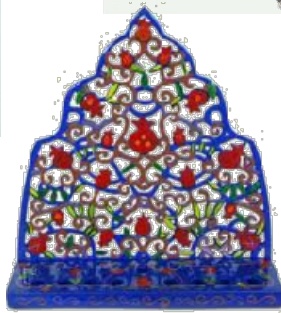
החנוכה - סוף להות

מטרת השיעור:

- ✚ התלמידים יכירו את המקור להדלקת נרות בחנוכה, על מנהגיו השונים.
- ✚ התלמידים יעסקו במשמעותה הסמלית של המנורה והחנוכה.
- ✚ התלמידים ייחשפו למגוון רחב של חנוכיות מעוצבות, ויעצבו חנוכייה אישית.

פתיחה:

את השיעור חשוב לפתוח מהמקום של התלמידים עצמם. ולכן חשוב מאוד לבקש מהתלמידים לפני השיעור להביא חנוכיות מבייתם. למרבית הילדים בוודאי יש חנוכיות, בין אם אלו חנוכיות מעוצבות (שאלו אינן כשרות מבחינה הלכתית), בין אם אלו חנוכיות עתיקות שעוברות במשפחה, ובין אם אלו חנוכיות שעיצבו הילדים בגן, או האחים במהלך השנים. באם התלמידים לא מביאים חנוכיות יש להראות להם מגוון של חנוכיות שונות ומשונות:

קריאה יחסה:

- ✚ במה דומות כל החנוכיות? במה הן שונות?
- ✚ מהן הסיבות לשוני? ולדמיון?
- ✚ איזו חנוכייה מצאה חן בעיניכם ביותר? מדוע?
- ✚ האם יש חנוכייה שמתאימה לדעתכם יותר מאחרות להדלקת נרות בחנוכה? איזו? מדוע?

חלק ראשון: על סוגי חנוכיות

"הנרות יהיו בשורה אחת בשווה,
לא אחד גבוה ואחד נמוך.
ויהיה הפסק בין נר לנר,
שלא יתקרב הלהב של זה לזה,
ויהיה כמו מדורה."

(מתוך: קיצור שולחן ערוך לר' שלמה גאצנפריד ז"ל)

ציירו דוגמאות לחנוכייה כשרה ולחנוכייה פסולה.
הגדירו את הקריטריונים לפסילת חנוכייה במילים שלכם.
תוכלו ליצור דף עבודה בו תבקשו מהתלמידים לסמן חנוכיות פסולות מבין מספר תמונות וציורים. (ניתן למצוא דוגמא בחוברת של מרים צרפתי לחנוכה ולטו בשבט)

כצת דלנו בכ'תה:

- מדוע לדעתכם, נקבעה ההלכה שכל הנרות יהיו באותו גובה? האם זה מסמל משהו? 🍀
- מדוע צריך להיות רווח בין הנרות השונים? מה יקרה, לדעתכם, אם ייראו הנרות כמו מדורה אחת גדולה? 🍀

חלוקה: אין בנמצא הסבר לחוקי חנוכייה כשרה כך שניתן לקיים כאן דיון פתוח לגמרי ללא תשובה אחת "מוסמכת". ברוח ערכי משרד החינוך נוכל לשים לב, בין היתר, לערך השוויון מול ערך הייחודיות. כל הנרות שווים בגובהם אך שונים בצבעם ומובחנים זה מזה ולא מתערבבים. מה זה יכול לומר? (חשבו למשל על העיקרון העומד מאחורי תלבושת אחידה אך בצבעים שונים: מה זה מאפשר? מה זה מונע?) מתי אני רוצה להיות כמו כולם? מתי אני רוצה להיות מיוחד? האם ניתן גם וגם? (בלשון משרד החינוך: שווים אך שונים)

הידעת? אתי נולדה האיפה "חנוכיה"?

המילה חנוכיה נולדה כפי הנראה בפייה או בעטה של חמדה בן-יהודה אשתו השניה של אליעזר בן-יהודה. היא שקדה על לימוד העברית וסייעה הרבה לבעלה בעבודתו העיתונאית והבלשנית. המילה הופיעה לראשונה ברשימה שפירסמה בשנת תרנ"ז (1897) בעיתון של בעלה "הצבי". לא כולם אהבו את המילה החדשה: לילנבלום שלחם בממציאי המילים החדשות, הטיל ספק בכשרותה של המילה החדשה: "היום תאמרו להם 'חנוכיה' למנורה של שמונה נרות ויקבלו, גם אם אין שום עניין למנורה עם השורש 'חנך', ובשם זה נוכל לקרוא גם את 'הסובבת' (סביבון) שהילדים משחקים בה בחנוכה..." אפשר שגם דעתו של בן-יהודה לא היתה נוחה מהמילה חנוכיה. מכל מקום היא איננה מופיעה במילון. (ראובן סיוון "מילים ראשונות")

חלק נ': החנוכיה כסאף

למורה: נהוג לספר לילדים על נס פך השמן כסיבה לשמונת הקנים בחנוכייה (השמן שהספיק לשמונה ימים) אולם, ישנם במקורות היהודיים עוד כמה סיפורים והסברים למספר קניה של החנוכייה ובשיעור זה נביא אחד מהם (יש לבחור אחד מן השניים שלפניך). ושאל: כיצד יתכן שיש לנו הסברים שונים למספר קניה של החנוכייה?

סיפור ראשון: שמונה שיפודים

"בשעה שניצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יוון, נכנסו לבית המקדש, מצאו שם שמונה שיפודין של ברזל וקבעו אותם והדליקו בתוכם נרות" אמרו לו החכמים: שיפודין של ברזל היו וחיפום בעץ, העשירו עשאו של כסף, חזרו והעשירו עשאו זהב"

"ולמה מדליק נרות בחנוכה?"

אלא בשעה שניצחו בניו של חשמונאי הכהן הגדול למלכות יוון נכנסו לבית המקדש, מצאו שם שמונה שיפודין של ברזל וקבעו אותם והדליקו בתוכם נרות".

(תענית פ"ט).

ועוד מספרת הגמרא:

שיפודין של ברזל היו וחיפום בעץ, העשירו * - עשאו של כסף, חזרו והעשירו - עשאו זהב". (מנחות כ"ח).

כיצד הודלקה החנוכייה הראשונה?

ממה הייתה עשויה?

כיצד ומדוע השתנתה עם השנים?

מדוע הודלקו בחנוכה הראשון דווקא שמונה נרות ולא מספר אחר? (היכן הייתה המנורה?)
*העשירו = התעשרו

הצה ליצירה:

ציירו את החנוכייה הראשונה.
סיפור שני: שמונה ימי תענית

לפי שְׁרָאָה אָדָם הָרָאשׁוֹן יוֹם שְׁמַתְמַעַט וְהוֹלֵךְ,

אָמַר: אוֹי לִי, שְׁמָא בְּשָׁבִיל שְׁסַרְחָתִי –
עוֹלָם חֲשׂוֹךְ בְּעַדִי וְחוֹזֵר לְתוֹהוּ וָבְהוּ,
וְזוֹ הִיא מִיתָה שְׁנִקְנֶסָה עָלַי מִן הַשָּׁמַיִם!

עָמַד וַיֵּשֶׁב שְׁמוֹנֶה יָמִים בְּתַעֲנִית וּבְתַפְלָה.

כִּיּוֹן שְׁרָאָה תִּקְוַת טַבַּת וְרָאָה יוֹם שְׁפִאָרֶיךָ וְהוֹלֵךְ,
אָמַר: מִנְהַגוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא.

הֲלֹךְ וְעָשָׂה שְׁמוֹנֶה יָמִים טוֹבִים.
לְשָׁנָה הָאַחֶרֶת עֲשָׂאן לְאֵלַי וּלְאֵלֵי יָמִים טוֹבִים.

(תלמוד בבלי, מסכת עבודה זרה, דף ח ע"א)

לפי שראה = כיוון שראה
יום שמתמעט = יום שמתקצר, שהשמש בו שוקעת מוקדם יותר ויותר
סרחתי = חטאתי, אכלתי מפרי עץ הדעת
עולם חשוך בעדי = היום מחשיך, בגללי
מיתה שנקנסה עלי = אני עומד למות כעונש על חטאי
עמד וישב = "עשה מעשה" וישב שמונה ימים בתפילה
לשנה האחרת = בשנה שלאחר מכן

שאלות לדין:

- מה מסמל האור בסיפור ומה מסמל החושך? 🚩
- כיצד אתם חשים בחושך, וכיצד באור? 🚩
- מה אתם יותר אוהבים - אור או חושך? 🚩
- על פי הסיפור הזה, מדוע אנו מדליקים נרות בחנוכה? 🚩
- מה מסמל האור של החנוכייה בליבו של החורף החשוך והקר? 🚩
- האם סיפור זה קשור או לא לסיפורי מלחמת המכבים והחשמונאים ביוונים? 🚩
- האם סיפור זה קשור לסיפור "נס פך השמן"? 🚩

מחנה: שני הסיפורים שהובאו כאן הינם סיפורים אלטרנטיביים לנס פך השמן ונראה כי

מבחינה היסטורית נס פך השמן הוא המאוחר שבהם. לתלמידים נספר שישנן כמה סיבות

להיווצרות החנוכייה וחג החנוכה והיום למדנו סיבה אחת נוספת.

במה דומה הסיפור שלמדנו לזה של נס פך השמן (שניהם מסבירים את קיומו של חנוכה לאורך

שמונה ימים שניהם גם מקשרים זאת להעלאת אור או להדלקת נרות) במה הם שונים? (באחד

מוזכר נס ובאחרים מצוינת התנהגות אנושית שהובילה ליצירת החג)